

Contents and specificity of principles of regulatory activities of Ukraine's executive authorities in the field of environmental protection

Зміст та специфіка принципів нормотворчої діяльності органів виконавчої влади України у сфері охорони навколишнього природного середовища

Iryna Kazanchuk

Key words:

environmental protection, principles, standard-setting activities, executive authorities, normative legal act.

Ключові слова:

охорона навколишнього природного середовища, принципи, нормотворча діяльність, органи виконавчої влади, нормативно-правовий акт.

Постановка проблеми. Діяльність кожного державного органу влади має базуватися на певних принципах, які розкривають характерні особливості його роботи. Особливо якщо йдеться про створення, зміни або скасування нормативно-правових актів, пов'язаних зі сферою управління природоохорони. Органи виконавчої влади, будучи носіями державно-владних повноважень, являють собою невід'ємну частину єдиної системи державної влади, суть якої полягає у практичній реалізації завдань і функцій, пов'язаних з організацією державного управління країни загалом і в регіонах України зокрема. Проте, незважаючи на значний вплив органів виконавчої влади на всі сфери суспільного життя держави та її регіонів, саме питання принципів їхньої нормотворчої діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища не знайшли належного наукового обґрунтування в літературі, а також відповідного законодавчого закріплення.

Стан дослідження проблеми. Питання принципів охорони навколишнього природного середовища та природокористування з позиції державного регулювання відображено в законодавстві та наукових дослідженнях таких учених, як: В. Андрейцев, О. Баб'як, П. Біленчук, Т. Сафранов, Ю. Шемшученко. У свою чергу, змісту принципам правотворчої діяльності органів виконавчої влади приділяли увагу у своїх наукових працях О. Бандурка, Ю. Битяк, Ю. Ведерніков, К. Волинка, В. Гаращук, І. Козінцев, В. Лазарев, В. Нечипоренко й інші вчені. Сьогодні відкритою залишається проблема чіткого теоретичного визначення й законодавчого закріплення принципів нормотворчої діяльності органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища, що є важливим підґрунтям гарантування екологічної безпеки на рівні як держави, так і регіонів.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження поняття та змісту принципів нормотворчої діяльності органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища з погляду аналізу їх правової регламентації в умовах побудови правової української держави.

Виклад основного змісту. У науці з теорії держава і права принципам притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їхню особливу роль у структурі широкого кола явищ. Самі принципи – не мета, а важливий засіб досягнення поставленої мети¹. Саме тому принципи визнані основою для формування здатності й уміння дотримуватись постійної лінії поведінки працівниками органу виконавчої влади, зразково виконувати свої обов'язки і досягати поставленої мети. У загальному розумінні принципи (від франц. *principe*, від лат. *principium* – «початок, основа») це: а) внутрішні переконання, погляди на речі, які визначають норму поведінки; б) основа організації, дії будь-якого механізму, зокрема й суспільного чи соціально-економічного². Закріплення принципів на рівні права ніби віддалило їх від матеріального носія (норм права) і надало їм змісту внутрішніх регуляторів поведінки людини, визначивши їх принципами правосвідомості. Порушення принципів правосвідомості

¹ Колодій А. Принципи права України : монографія. Київ, 1998. С. 18.

² Сучасна правова енциклопедія / О. Зайчук, О. Копиленко, Н. Оніщенко ; за заг. ред. О. Зайчук. Київ : Юрінком-Інтер, 2010. С. 88.

не дає можливості досягти бажаної мети, виконати поставлені завдання належним чином. Крім того, принципи відіграють об'єднуючу, консолідуючу і синхронізуючу роль у системі норм права, регулюють організацію і діяльність органів виконавчої влади. Дотримання встановлених принципів допомагає державним органам успішно виконувати функції, які на них покладені державою³.

У свою чергу, під принципами нормотворчості в юридичній літературі розуміються основоположні начала, основні ідеї, на які спираються державні і муніципальні службовці у своїй діяльності⁴, і результатом якої є створення правових норм, виражених у нормативних актах (управлінських рішеннях)⁵. Принципи нормотворчої діяльності органів виконавчої влади – це основоположні ідеї, що покладені в основу діяльності уповноважених державних органів (місцевих державних адміністрацій) у процесі нормотворення, реалізація яких забезпечує якість ухвалення нормативно-правових актів (управлінських рішень), отже, оптимальне нормативно-правове регулювання суспільних відносин у країні та її регіонах.

Учені виділяють вісім обов'язкових принципів процесу правотворчості: науковість, професіоналізм, законність, демократизм, гласність, оперативність, гуманізм і планування⁶. Відповідність діяльності регіональних органів виконавчої влади визначеним у законодавстві принципам забезпечується шляхом нормативної регламентації процесу правотворення. Це відбувається за допомогою визначення і виокремлення спеціальних етапів процесу створення нормативного акта державним органом⁷. Звісно, принципам притаманна динамічність: вони змінюються залежно від рівня правового і соціального розвитку держави та її суспільства. Тому кожний науковець досліджує питання принципів правотворчості з урахуванням особливостей своєї країни.

Отже, діяльність уповноважених органів зі створення, зміни, доповнення, втрати чинності нормативно-правових актів може бути визначена як національна правотворчість лише в разі її закріплення у відповідному нормативно-правовому акті чинного законодавства країни. У такому разі категорія (поняття) принципів нормотворчості не залишається лише науковим доробком, а набуває ознак норми національного законодавства⁸. Так, окремою статтею Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», яким урегульовано особливості створення нормативно-правових актів, що мають ознаки регуляторного акта, визначено принципи державної регуляторної політики⁹. Ними є: доцільність (обґрунтована реальна необхідність ухвалення саме цього нормативно-правового акта); адекватність (відповідність і співвідношення виду нормативно-правового акта потребі й вимогам у регулюванні відповідних суспільних відносин); ефективність (досягнення максимальних позитивних результатів із мінімальними затратами внаслідок реалізації відповідного регуляторного акта); збалансованість (забезпечення балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави під час реалізації регуляторної політики); передбачуваність (послідовність у реалізації регуляторної політики, відповідність планам із підготовки проєктів регуляторних актів); прозорість і врахування громадської думки (відкритість дій органів держави на всіх етапах реалізації регуляторної політики, обов'язкове врахування зауважень і пропозицій фізичних та юридичних осіб, які надійшли у процесі розробки регуляторних актів, обов'язковість їх оприлюднення).

Також принципи нормотворчої діяльності відображені у Правилах підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 870 від 6 вересня 2005 р., у якій вказано, що під час підготовки текстів проєктів нормативно-правових актів треба дотримуватися низки принципів¹⁰, а саме: логічної послідовності, що означає дотримання логічних зв'язків складових компонентів проєкту нормативно-правового акта, чітких причинно-наслідкових зв'язків між нормами, які викладаються; належної ясності викладу і точності опису нормативного акта. Суть цього принципу полягає у правильному та професійному викладенні норм, точності, лаконічності й доступності їх для розуміння

³ Ермолін В. До питання про співвіднесеність понять виконавчої влади і державного управління. Право України. 2002. № 9. С. 30.

⁴ Нормографія: теорія і методологія нормотворчості : научно-методическое и учебное пособие / под ред. Ю. Арзамасова. Москва : Академический проект, 2007. С. 160.

⁵ Бандурка О. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України. Харків : НУВС МВС України, 2004. С. 74.

⁶ Плавич В. Зasadничі принципи правотворчої діяльності як основа її ефективності. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 85.

⁷ Петрик І. Актуальні проблеми державної реєстрації нормативно-правових актів. URL: <http://www.minjust.gov.ua/23383>.

⁸ Чаплик О. Загальні та спеціальні принципи національної правотворчості: поняття, значення та види. Часопис Київського університету права. 2010. № 1. С. 89.

⁹ Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160 / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 9. Ст. 79.

¹⁰ Правила підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870. Офіційний вісник України. 2005. № 36. Ст. 2200.

суспільством; свободи від суперечностей, тобто недопущення смислових суперечностей, неузгодженості норм, які викладаються у правовому акті; лаконічності, що означає осмислення змісту нормативно-правового акта (уживання простих речень, уникнення значної кількості дієприкметникових і дієприслівникових зворотів); правильності компонування проєкту акта (кожна частина акта має займати своє місце в логічній послідовності та викладенні норм і не збігатися з іншими); нормативності мовних засобів офіційно-ділового стилю (під час викладення норм у нормативно-правовому акті мають уживатися слова і терміни, які відповідають сучасному правопису та закріплені словниками).

Як бачимо, деякі принципи нормотворчої діяльності органів виконавчої влади закріплені на нормативному рівні, їх обов'язково слід дотримуватися посадовим особам державних органів у процесі нормотворення. Але, на нашу думку, зазначені у Правилах принципи мають вузький спеціалізований зміст і не відображають головних напрямів загальної нормотворчої діяльності державного органу. Навіть більше, в означеному переліку принципів не відображені загальноправові принципи, що притаманні загальній правотворчій діяльності уповноважених органів виконавчої влади й окремо їх нормотворчій діяльності. Мова йде про необхідність виділення і визначення таких основних принципів нормотворчої діяльності, як законність, демократизм, гласність, конституційна відповідність. Крім того, з аналізу видно, що у вказаних нормативних актах мають місце радикально протилежні викладення принципів нормотворчої діяльності. Так, у Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» надані лише загальновизнані принципи, а у Правилах – тільки вузькоспеціальні принципи. На наш погляд, оптимальним варіантом має бути закріплення в окремому законодавчому акті обох груп принципів. Саме таким чином є можливість повністю охопити весь процес нормотворення в екологічній галузі.

Тепер звернемося до принципів діяльності органів виконавчої влади з погляду принципів охорони навколишнього природного середовища. Більшість із них закріплені на законодавчому рівні. Зокрема, у законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», «Про тваринний світ» тощо. Так, у ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» міститься 14 принципів, на основі яких повинна здійснюватися господарська й інша діяльність державних органів влади, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, що дозволяє впливати на охорону навколишнього природного середовища. Більшість цих принципів є принципами правового регулювання охорони навколишнього природного середовища, деякі з них пов'язані більше не із правовими, а з іншими формами охорони навколишнього природного середовища¹¹.

Окремі із цих принципів можна взяти до уваги під час дослідження принципів нормотворчої діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища. До них варто віднести: відповідальність органів державної влади і місцевого самоврядування за забезпечення сприятливого навколишнього природного середовища й екологічної безпеки на відповідних територіях; незалежність контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища, урахування природних і соціально-економічних особливостей територій під час планування і здійснення господарської й іншої діяльності; обов'язковість участі в діяльності з охорони навколишнього природного середовища центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суспільних та інших некомерційних об'єднань, юридичних і фізичних осіб, участь громадян у вирішенні завдань охорони навколишнього природного середовища, урахування природних і соціально-економічних особливостей територій під час планування і здійснення господарської діяльності.

У свою чергу, у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. сформульований головний принцип: здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі ухвалення рішень про провадження планованої діяльності. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до ухвалення рішення про її провадження. До другої групи слід відносити принципи, які використовуються для обґрунтування діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища¹², а саме: гласність оцінки впливу на довкілля, тобто у процесі оцінки впливу на довкілля забезпечується своєчасне, адекватне й ефективне інформування громадськості (повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності, що оприлюднюються шляхом розміщення на офіційному вебсайті в мережі Інтернет уповноваженого органу);

¹¹ Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264–XII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.

¹² Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059–VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. С. 12. Ст. 315.

визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації щодо оцінки впливу на довкілля; урахування результатів оцінки впливу на довкілля в рішенні про провадження планованої діяльності; відповідальність за порушення законодавства про оцінку впливу на довкілля.

Звернемося також до аналізу р. II Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.» від 28 лютого 2019 р., у якому визначено, що реалізація засад державної екологічної політики ґрунтується на головних принципах:

- відкритості, підзвітності, гласності органів державної влади;
- участі громадськості у формуванні державної політики;
- дотримання екологічних прав громадян;
- заохочення до ведення екологічно відповідального бізнесу й екологічно свідомої поведінки громадян;
- запобігання екологічній шкоді;
- міжнародної співпраці та євроінтеграції¹³.

Уважаємо, що важливо врахувати і принципи діяльності органів державної влади на рівні регіонів. До них належать такі принципи: розмежування предметів ведення і повноважень між центральними органами державної влади та місцевими органами державної влади; самостійне здійснення своїх повноважень органами місцевого самоврядування¹⁴. Це принципи управлінської діяльності у природоохоронній сфері на рівні регіонів.

Отже, розглядаючи різні наукові класифікації і законодавчі визначення, ми підтримуємо думку Ю. Ведернікова й інших учених, які у своїх дослідженнях вказують на дві групи принципів: загальні (основоположні вимоги, які виражають сутність правотворчості) та спеціальні (притаманні окремому виду державної діяльності, яка будується на загальних принципах)¹⁵. На підставі цієї класифікації до загальних віднесемо принципи: 1) гуманізму (нормативні акти мають будуватися на основах загальнолюдських і соціальних цінностей, загальносвітових стандартів прав людини і громадянина); 2) демократизму (неухильне дотримання вільного, демократичного порядку підготовки проєктів актів, активна участь представників різних верств громадськості у правотворчості); 3) законності (відповідність Конституції та чинному законодавству України, дотримання відповідної процедури підготовки, ухвалення й оприлюднення нормативно-правового акта природоохоронної спрямованості виключно уповноваженими органами виконавчої влади в межах їхніх повноважень¹⁶); 4) науковості, який виражається в максимальній та повній відповідності управлінського рішення сучасним потребам суспільства в екологічній сфері, стану економічного, еколого-правового та політичного розвитку держави, науковій обґрунтованості нормотворчого процесу на всіх стадіях, застосуванні сучасних досягнень науки і техніки, проведення наукової експертизи нормативно-правового акта, теоретичних розробок проблем, що потребують нормативного врегулювання¹⁷; 5) гласності та відкритості, які виражаються в демократичності самого процесу нормотворення (участь суспільства (громадські організації, трудові колективи, представники засобів масової інформації, окремі громадяни) у нормотворчому процесі; урахування громадської думки, інтересів фізичних і юридичних осіб у процесі підготовки й ухвалення нормативного акта (оприлюднення проєктів нормативно-правових актів на вебсайтах; вільне обговорення громадськістю проєктів нормативно-правових актів під час проведення круглих столів, конференцій, через засоби масової інформації, гарячі лінії, Інтернет (кожний орган виконавчої влади має офіційний вебсайт, доступ до яких повністю відкритий)). Уважаємо, що окремо як загальний варто виділити і закріпити принцип верховенства права, метою є утвердження правопорядку, який обмежує абсолютизм державної влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього відповідні правові механізми¹⁸. Верховенство права і законність – це дві невід'ємні складові частини демократичного правового порядку, конституційного устрою держави. Одним із невід'ємних принципів нормотворчого процесу органів виконавчої влади повинен бути принцип професіоналізму –

¹³ Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р. : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697–VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 16. Ст. 70.

¹⁴ Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Авер'янова. Київ : Ін Юре, 2002. С. 75.

¹⁵ Ведерніков Ю., Папіна А. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. С. 92–94.

¹⁶ Волинка К. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2003. С. 81–82.

¹⁷ Лазаренко Д. Принципи адміністративно-правового регулювання використання природних ресурсів. Митна справа. 2014. № 1 (2.2). С. 211.

¹⁸ Нечипоренко А. Нормотворча діяльність у правовій державі. Публічне право. 2012. № 4. С. 37.

обов'язкова участь кваліфікованих, високопрофесійних спеціалістів (фахівців) із різних галузей права на всіх стадіях нормотворчої діяльності із природоохоронних питань. Вбачається, що цей принцип збігається з науковістю¹⁹, але, на нашу думку, принцип професіоналізму має свої особливості, тому ми і виділили його окремо. Також загально визнаними принципами нормотворчості, які відображають її суть у природоохоронній сфері, є принципи міжнародного пріоритету та системності (узгодженість нормативного акта із системою права і законодавства).

У свою чергу, до спеціальних принципів варто віднести: своєчасність (підготовка й ухвалення нормативно-правового акта відповідно до реалій життя); динамізм; оперативність (швидке реагування на відповідні зміни у країні чи регіоні, зокрема, під час проведення масових заходів, за надзвичайних ситуацій природного характеру тощо); урахування місцевого менталітету і традицій; техніко-юридична відокремленість. На практиці виникають ситуації, які потребують термінового, негайного регулювання й оперативного ухвалення відповідних нормативних документів, що особливо стосується нормотворчої діяльності органів виконавчої влади у природоохоронній сфері на рівні регіонів. Тому в умовах сьогодення у сфері публічного управління охороною навколишнього природного середовища велике значення надається плануванню (розподіл процесу нормотворчості за предметом, часом, етапами) різних природоохоронних заходів²⁰. А враховуючи значення ефективності забезпечення охорони навколишнього природного середовища, окремим принципом нормотворчої діяльності органів виконавчої влади варто виділили принцип ефективності, який визначає реальність виконання нормативного акта.

Виходячи зі змісту природоохоронної діяльності та специфіки повноважень суб'єктів природоохорони загалом, до спеціальних принципів варто додати також: принцип «забруднювач платить»; забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства; застосування принципів превентивності (запобігання) екологічним правопорушенням, пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю; відповідальність органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації; стимулювання державою вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище; упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та інформатизації сфери охорони навколишнього природного середовища.

Висновки. Отже, ефективність діяльності органів виконавчої влади у природоохоронній сфері України залежить від якості процесу ухвалення нормативного акта (управлінського рішення) та наявності практичної його реалізації. Ми вважаємо, що правотворчий процес буде більш досконалим, якщо буде ухвалений єдиний підзаконний нормативно-правовий акт, у якому необхідно викласти перелік як загальних, так і спеціальних принципів нормотворчої діяльності органів виконавчої влади у сфері природоохорони. Це сприятиме створенню відповідних умов для належного впорядкування суспільних відносин на рівні держави і регіонів, участі громадськості в нормотворчій діяльності, що, зрештою, приведе до отримання позитивного результату всього нормотворчого процесу у вирішенні важливих проблем у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування.

Анотація

У статті надана характеристика принципів нормотворчої діяльності органів виконавчої влади в Україні у сфері охорони навколишнього природного середовища з урахуванням наукових доктрин і положень адміністративного законодавства України. У процесі аналізу наукових концепцій автор розподілив принципи нормотворчої діяльності державних органів на загальні і спеціальні, а також розглянув особливості їх застосування у природоохоронній сфері.

¹⁹ Делія Ю. Нормотворчість публічної адміністрації: проблеми теорії та практики реалізації: монографія. Донецьк: Кальміус, 2012. С. 302.

²⁰ Легеза Ю. Завдання та функції публічного управління у сфері використання природних ресурсів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2017. № 26. С. 20.

Summary

The article describes the principles of norm-setting activities of executive authorities in Ukraine in the field of environmental protection, taking into account the scientific doctrines and administrative legislation of Ukraine. In the process of analyzing scientific concepts, the author distributed the principles of standard-setting activity of state bodies to general and special. The author also considered the features of the application of principles in the environmental field.

Використана література:

1. Колодій А. Принципи права України : монографія. Київ, 1998. 224 с.
2. Сучасна правова енциклопедія / О. Зайчук, О. Копиленко, Н. Оніщенко ; за заг. ред. О. Зайчук. Київ : Юрінком-Інтер, 2010. 384 с.
3. Єрмолін В. До питання про співвіднесеність понять виконавчої влади і державного управління. *Право України*. 2002. № 9. С. 29–32.
4. Нормографія: теорія и методологія нормотворчества : научно-методическое и учебное пособие / под ред. Ю. Арзамасова. Москва : Академический проект, 2007. 480 с.
5. Бандурка О. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України. Харків : НУВС МВС України, 2004. 780 с.
6. Плавич В. Зasadничі принципи правотворчої діяльності як основа її ефективності. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 83–87.
7. Петрик І. Актуальні проблеми державної реєстрації нормативно-правових актів. URL: <http://www.minjust.gov.ua/23383>.
8. Чаплик О. Загальні та спеціальні принципи національної правотворчості: поняття, значення та види. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 87–93.
9. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79.
10. Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870. *Офіційний вісник України*. 2005. № 36. Ст. 2200.
11. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264–XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
12. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059–VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. С. 12. Ст. 315.
13. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р. : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697–VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.
14. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Авер'янова. Київ : Ін Юре, 2002. 668 с.
15. Ведерніков Ю., Папіна А. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 333 с.
16. Волинка К. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2003. 240 с.
17. Лазаренко Д. Принципи адміністративно-правового регулювання використання природних ресурсів. *Митна справа*. 2014. № 1 (2.2). С. 209–214.
18. Нечипоренко А. Нормотворча діяльність у правовій державі. *Публічне право*. 2012. № 4. С. 37–41.
19. Делія Ю. Нормотворчість публічної адміністрації: проблеми теорії та практики реалізації : монографія. Донецьк : Кальміус, 2012. 603 с.
20. Легеза Ю. Завдання та функції публічного управління у сфері використання природних ресурсів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. № 26. С. 20–22.

Iryna Kazanchuk,

PhD, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Administrative Law and Process
of the Kharkiv National University of Internal Affairs